

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-ІІІ // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – С. 1. – Ст. 920.

Ключові слова: баланс, «снодійне» кримінальне право, «психоделічне» кримінальне право, відчуженість, перенасиченість.

Ключевые слова: баланс, «снотворное» уголовное право, «психоделическое» уголовное право, отчуждённость, перенасыщенность.

Key words: balance, 'hypnotic' criminal law, 'psychedelic' criminal law, estrangement, oversaturation.

ДМИТРУК МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент

СТАДІЇ ЗЛОЧИНУ: ТАК ЇХ «ДВІ» ЧИ «ТРИ»?

Кримінальне законодавство у своєму розвитку «відірвано» від кримінального права як науки. Про що свідчать хоч б прийняття Верховною Радою України закону України № 7972-д від 20.04.2018 р., який містить значну кількість недоліків, а також повернення до адміністративної преюдиції у ст. 389-2 КК України, що суперечить ч. 1 ст. 2 КК України. Поряд із цим, в кримінальному праві як в навчальній дисципліні, в її розділах, які є усталеними, існують деякі логічні суперечності, що ускладнюють засвоєння навчального матеріалу студентами.

Наприклад, в ч. 2 ст. 13 КК України, зазначено «Незакінченим злочином є готування до злочину та замах на злочин». Зазначене положення КК України у більшості підручників із кримінального права пояснюється наступним чином: «КК визначає злочинними та караними три стадії вчинення злочину: 1) готування до злочину; 2) замах на злочин; 3) закінчений злочин. Закінчений злочин – це завершальна (остання, підсумкова) стадія вчинення злочину. Вона поглинає попередні стадії вчинення злочину і останні не мають значення для кваліфікації, якщо не створюють склад іншого злочину, оскільки всі стадії одного і того самого злочину мають єдиний (один і той самий) об'єкт посягання» [1, с. 183-184]. Таке розуміння є найбільш поширеним, проте не є загальновизнаним.

М.Д. Дурманов визначав правильною наступну кількість та послідовність стадій вчинення злочину: 1) закінчений злочин; 2) приготування; 3) замах [2, с. 34]. Така послідовність частково пояснює чому остання стадія (закінчений злочин) у більшості сучасних підручників із кримінального права розглядається першою.

В Курсі радянського кримінального права у здійсненні умисної злочинної діяльності виділялись такі стадії: 1) виявлення умислу; 2) готу-

вання до злочину; 3) замах на злочин; 4) закінчений злочин [3, с. 403]. Проте з часом від виділення такої стадії як «виявлення умислу» в науці кримінального права відмовились. М.Д. Дурманов зазначав: «В більшості робіт радянських авторів дослідження починається із більш ранніх стадій. Спочатку розглядається готування (або навіть виявлення умислу, якщо воно визнається стадією), потім замах і, на кінець, закінчений злочин. Така послідовність прийнята і в програмах з радянського кримінального права, крім програми 1954 року, в якій чомусь взагалі не згадувалось про таку стадію як закінчений злочин» [2, с. 32]. Тобто «закінчений злочин» як стадія злочину виділялась не завжди.

На нашу думку, незакінчений злочин поділяється на стадії, якими є «готування» та «замах», а виділення третьої стадії – «закінчений злочин» є неправильним розумінням ст. 13 КК України.

«Закінчений злочин», не є стадією незакінченого злочину із *наступних доводів*: 1) виділення стадії «закінченого злочину» порушує «правила логіки»; 2) виділення стадії закінченого злочину не узгоджується із ст. 13 КК України; 3) виділення стадії закінченого злочину нічого не додає науці кримінального права, а лише обумовлює необхідність виділення «концепції видів незакінченого злочину» та «вчення про етапи злочину».

Коротко розглянемо зазначені доводи. Перед цим з'ясуємо, що слід розуміти під поняттям «стадія». «Стадія вчинення злочину – певний етап умисної злочинної діяльності, які розрізняються між собою за характером діянь, моментом їх припинення, ступенем реалізації злочинного наміру» [4, с. 78], інші визначення є досить казуїстичними або взагалі не відображають зміст досліджуваного поняття.

1. У логіці «поділ» як логічна операція, що складається із подільного поняття, членів поділу та підстави поділу над поняттям може бути або дихотомічним або поділом за видовією ознакою. Виділення «стадій» в теорії кримінального права є поділом за видовією ознакою, оскільки підставою поділу є саме стадія як певний етап реалізації умислу, а подільним поняттям є незакінчений злочин, а самі види стадій (готування, замаху) є подільними членами подільного поняття [5, с. 59]. Якщо уявити, що подільним поняттям є «злочин», а не «закінчений злочин» (це необхідно для того, щоб обґрунтувати виокремлення такої третьої стадії як «закінчений злочин»), то виходить, що подільне поняття та один із членів поділу є тотожними поняттями, що свідчить про наявність такої логічної помилки як «поділ із зайвим членом» [5, с. 60].

Оскільки загальновизнаним є твердження, що «закінчений злочин – це завершальна (остання, підсумкова) стадія вчинення злочину, що поглинає попередні стадії вчинення злочину і останні не мають самостійного значення та не впливають на кваліфікацію, якщо не створюють склад іншого злочину, оскільки всі стадії одного і того самого злочину мають єдиний (один і той самий) об'єкт посягання» [1, с. 183-184], то виокремлення «закінченого злочину» як стадії злочину призводить до таких логічних помилок як «стрибок у поділ», «підміни підстави поділу» [5, с. 60].

Отже, із позиції логіки виділення стадії «закінченого злочину» поряд із готуванням та замахом свідчить про невірне обрання подільного предмета, а саме ним має бути «незакінчений злочин», а не «злочин», а також про наявність двох підстав поділу: 1) для поділу злочинів на закінчені та незакінчені, поділ як логічна операція за видом є «дихотомічним», а підставою поділу є закінченість або незакінченість злочину; 2) для поділу незакінченого злочину на стадії поділ як логічна операція є поділом із видовізмінною ознакою, а підставою виділення готування та замаху є стадія незакінченого злочину.

2. В Розділі III «Злочин, його види та стадії» Загальної частини КК України, в ч. 1 ст. 13 вказано, що злочин може бути закінченим та незакінченим тобто це види злочинів (як ми з'ясували дихотомічний поділ). В ч. 2 ст. 13 КК України передбачено, що саме незакінчений злочин поділяється на готування та замах (поділ за видовізмінюваною ознакою).

Правильним буде визначати закінчений та незакінчений злочин видами, а лише один із видів, а саме незакінчений злочин поділяється на стадії готування або замаху. Так зазначено в тексті КК України, а тому включення «закінченого злочину» у стадії незакінченого злочину є незаконним.

3. Закінчений злочин – це «стадія злочину», що характерна для будь-якого виду злочинного діяння, яка завжди є підставою кримінальної відповідальності, є констатацією необхідності кваліфікації злочинного діяння за відповідною статтею Особливої частини КК України без посилання на положення Загальної частини КК України. Законодавцем в статтях Особливої частини КК України всі злочини описані як «закінчені злочини», що позбавляє необхідності додатково виокремлювати стадію «закінченого злочину», оскільки це нічого не пояснює ні з теоретичної ні з практичної точки зору.

Більше того, виділення стадії «закінченого злочину» суперечить конструкції усіченого складу злочину, оскільки усіченим складом злочину вважаються такі діяння, в яких момент закінчення злочину самим законом переноситься на стадію готування або на стадію замаху (погроза вбивством, розбій) [1, с. 94], тобто виходить, що стадія закінченого злочину то є, то вона відсутня, і стає стадією замаху або готування. Що ж це за стадія злочину, якщо вона в одних злочинах є самостійною стадією злочину, в інші злочинах взагалі не визнається стадією злочину, а дорівнює стадії готування або замаху.

На нашу думку, така суперечність ще раз підтверджує помилковість виокремлення «закінченого злочину» як окремої стадії злочину. А.П. Козлов із цього питання зазначав: «При этом ни у кого из ученых не возникает критического отношения к «стадии» *(оконченного преступления – уточнение Д.М.)*, *кочующей по различным стадиям*» [6, с. 128].

Співрізність виділення такої стадії злочину як «закінчений злочин» обумовило виділення «концепції видів незакінченого злочину» («зло-

чинів по ступеню їх завершеності», «концепції позастадійних деліктів») та «вчення про стадії злочину» [7, с. 152].

Отже, «стадії» слід виокремлювати лише у незакінченому злочині, до яких слід зараховувати «готування» та «замах», які в свою чергу є окремими кримінально-караними діяннями. Систему наукових знань про стадії незакінченого злочину правильно іменувати саме як «концепцію видів незакінченого злочину», а саме поняття «стадії» використовувати лише щодо поняття «закінчений злочин».

Використання в літературі поняття «закінчений злочин» як етап (стадія) злочину свідчить про дослідження злочину із позиції «вчення про етапи злочину» згідно якого етапи виокремлюються у закінченому злочині як взаємопов'язані та взаємообумовлені послідовні дії спрямовані на досягнення злочинного результату.

Виділення зазначених підходів пояснює виокремлення етапу (стадії) «закінченого злочину», проте відсутність однозначності у використанні термінів призводить до змішування зазначених вище підходів у розумінні «стадій», що ще раз свідчить про недоцільність виокремлення стадії «закінчений злочин».

Список використаної літератури:

1. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. в допов. – Х.: Право, 2010 – 456 с.
2. Дурманов М. Д. Стадии совершения преступления по советскому уголовному праву. – Москва. Гос. изд.-во Юр. лит.-ры. 1955. – 209 с.
3. Курс советского уголовного права. Часть общая. Том II. Преступление. (под ред. А. А. Пинтковского). – Москва. Наука. 1970. – 516 с.
4. Кримінальне право України: навчально-методичний посібник / кол. Авторів: С. В. Ківалов, С. В. Албул, Д. О. Балобанова, [та ін.] / відп. ред. В. О. Туков. – Одеса: Юридична література, 2014. – 612 с.
5. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика: Підручник. – К.: Центр учбової літератури. 2010. – 400 с.
6. Козлов А.П. Учение о стадиях преступления. – Санкт-Петербург: Изд.-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 353 с.
7. Пудовочкин Ю.Е. Учение о преступлении: Избранные лекции. – Москва: Юрлитинформ, 2010. – 280 с.

Ключові слова: злочин, стадія, замах, готування, концепія, закінчений злочин.

Ключевые слова: преступление, стадия, приготовление, покушение, оконченное преступление.

Key words: crime, stage, crime preparation, attempted crime, completed crime.